

О.С. Мавріна

ДО ПИТАННЯ ПРО НАДАННЯ МУРЗАМ РОДУ ШИРІНІВ ДВОРЯНСЬКОГО ТИТУЛУ

Рід Ширінів відомий в історії Криму як один із найбільш знатних та впливових родів Кримського ханату. Протягом всієї історії цієї держави Ширіни очолювали четвірку карачі-беїв [Мавріна 2009а, 53]. Після виходу указів Катерини II від 22 лютого 1784 року “О позволении князьям и мурзам татарским пользоваться всеми преимуществами российского дворянства” [Полное собрание законов... 1830, № 15936] і 21 квітня 1785 року “Грамоти на права, вольности и преимущества благородного российского дворянства” [Полное собрание законов... 1830, №16187] активізувався процес отримання дворянського звання представниками татарської знаті.

За правління Катерини II багатьом татарським мурзам вдалося позбавитися від “подушного окладу” і отримати від дворянських зібрань визнання у дворянському і навіть князюму званні. У цей період татарські мурзи вносилися або в IV частину родовідної книги як іноземні знатні роди, або в V частину родовідної книги (до титулованих родів).

Що стосується значення титулу “мурза”, то як зазначив дослідник С. Єнікеєв, департамент Герольдії урядового Сенату багато років досліджував історію і юридичні права кримських татар-дворян, права на дворянство литовських татар, історію дворянства Поволжя і визначив значення титулу мурза, а саме: “В первом [документе] он [проситель] назван мурзою, а в последнем князем, а к тому же слово мурза есть собственно татарское, оно есть отличительный титул против дворян, коих по-татарски называют агалары и тарханы, а мурзами называют и детей персидских шахов, бейевских и тому подобных владельцев особ, и имеет также различие между татарами, как и в России от дворян графы, князья и бароны” [Єнікеєв, 5]. Таким чином, із цього визначення випливає, що у татар звання мурзи відповідало титулу ро-

сійських графів і баронів. Герольдія вважала татарський титул “мурза” відповідним до титулу “князь”.

У XIX столітті серед родів татарського походження, які мали князівський титул, виділялося дві групи: невелика група “російсько-князівські роди” – Юсупови, Урусови та група “князі татарські”. Існування групи „князів татарських” стало результатом указу Павла I від 20 січня 1797 г., в якому імператор дав розпорядження при складанні “Общего гербовника дворянских родов Всероссийской империи” “князів татарських до числа князівських родів не включати” [Єнікеєв, 9; Думин 1996, 98]. У новому указі від 12 листопада 1797 р. він все ж таки дозволив „ві роди князів, що в найбільш давні ще часи увійшли в число князівських фамілій і занесені до Бархатної книги, хоча вони попередньо і походять від князів татарських, вносити до списку князів російських” [Єнікеєв, 9].

Не всім татарським князівським родам вдалося пройти численні перепони на шляху до затвердження їх у дворянському званні. Багато з родів, які довели своє дворянське походження в депутатських зібраннях у своїх губерніях в кінці XVIII – на початку XIX ст. пізніше були затверджені у дворянстві без титулу і навіть зовсім виключені з родовідної книги, в першу чергу це стосувалося родів, які зберегли мусульманське віросповідання. Особливо важким цей шлях був для кримських татарських мурз, які пізніше, ніж інші татарські роди в Росії, почали інкорпоруватися в російське суспільство через низку історичних причин. Навіть для такого знатного роду, як рід Ширінів, шлях отримання дворянського звання виявився непростим.

У справі “О дворянстве рода Ширинских” (розпочата 15 листопада 1820 р. – закінчена 18 травня 1893 р.) містяться документи, що дають уявлення про перебіг розгляду справи щодо надання Ширінам дворянського звання

в Російській державі та демонструють, наскільки довготривалим і важким був цей процес [ГААРК, ф. 49, д. 6540].

Звернення від родоначальника фамілії Ширінських, капітана Алі бея Ширінського, про внесення в родовідну дворянську книгу його як старшого в роду і всіх Ширінських за родовідним списком надійшло в Таврійське Дворянське Депутатське Зібрання (далі ТДДЗ) 15 листопада 1820 року [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 1].

Як доказ знатності свого роду Алі бей надав “9 грамот... турецьких султанов и 8 грамот кримських ханов”, а також родовід за підписами самого Алі бея Ширінського, капітана Селім-Гірей Султана, племінника хана Шагін-Гірея і 13 найбільш знатних беїв і мурз [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 1–41; Мавріна 2009, 93]. Родовід свого часу був опублікований Ф. Лашковим, але це видання має деякі помилки та неточності [Лашков 1895, 123–126]. Що стосується “грамот турецьких султанів і кримських ханів”, то на сьогодні в цій справі нараховується 10 фірманів турецьких султанів і 7 ярликів кримських ханів (оригінали, копії, переклади) [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 2–35; Мавріна 2009, 93–94].

Окрім вищезазначених документів, Алі бей Ширінський представив до розгляду Зібрання 21 сімейний список свого роду за підписами очільників дворянства Сімферопольського, Феодосійського і Євпаторійського повітів [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 42–74].

У листі-проханні Алі бей також зазначив, що, окрім згаданих документів, він представляє також формулярний список про власну службу, копію указу з державної військової колегії від 10 липня 1810 р. за № 10119 про пожалування його капітаном, а також копію патенту на чин 14 класу Іслям-Гірей мурзи Ширінського [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 1об.]. Сьогодні ці документи у справі відсутні, хоча, очевидно, вони були представлені в Зібрання, оскільки на них як на наявні посилалися чиновники канцелярії протягом довготривалого періоду розгляду справи в ТДДЗ.

Вперше ТДДЗ розпочало розгляд документів, представлених родоначальником фамілії Ширінських капітаном Алі беєм Ширінським, 16 листопада 1820 року [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 74–82]. Під час розгляду

справи було зазначено, що пращури Ширінів прийшли у Крим з р. Волги з підвладним їм народом; старший в роду має титул бея, другий в роду – калга, а третій – нурадин. Підкреслено, що всі інші Ширіни хоч і мають титул мурз, але через знатність свого роду мають перевагу над мурзами іншого походження. Що стосується титулів калга та нурадин, то їх мають винятково Ширіни та ханський рід, інші ж роди таких титулів не мають [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 74об.].

Як зазначено у справі, при хані існувала рада із беїв 4 родів, а саме Ширін, Мансур, Барин, Сіджеут, яка називалася *дорт карачи* і без згоди якої хан не міг приймати рішення, що стосувалися “к управленню народами”. Родоначальник Ширінів Дангі бей “командував народами, його син Руктемир-бей служив ханові Тохтамишу”. І саме за заслуги Руктемир бея було зведено в перші беї і надано першість під час присутності в Дивані та місце першого праворуч від хана [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 75]. Багато уваги приділено бейам Мамаку і Емінеку як одним із найвизначніших беїв роду Ширінів [Мавріна 2009а, 53–65].

Після розгляду основних віх історії роду Ширінів засідання Таврійського Дворянського Зібрання взялося до розгляду сімейних списків, але із 21 сімейного списку, що були зазначені в поданні, до протоколу було включено дані за 20 списками, враховуючи й Алі бея Ширінського [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 77–81]. Основні дані за списками містили інформацію щодо віку, місця проживання, посади, сімейного стану, кількості дітей та майна. Наприклад, щодо родоначальника фамілії Ширінів Алі бея Ширінського зазначалося: “72 роки, дружину має Магмеч Султан, дітей не має. Має при селі Тогай у Феодосійському повіті орні та сінокісні землі, половину фруктового саду, що належать дружині, проживає разом із дружиною та її сестрою в селі Тогай” [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 77].

Розглянувши сімейні списки, засідання зазначило, що в положенні Державної Ради, яке викладене в указі Урядового Сенату від 12 червня 1816 року і доведене до херсонського військового губернатора, значиться, що із повідомлень (представлень) колишніх військового губернатора Дюка де Рішельє і губернського очільника

дворянства Нотари впливає, що “магометани, які проживають у Таврійській губернії, не можуть надавати будь-яких інших доказів щодо знатності походження або особистого достоїнства, окрім свідоцтв своїх Дворянських Зібрань, які б підтверджували їхні свідчення”. Такі дії пов’язані з тим, що у магометан не було звичаю затверджувати грамотами або якимось іншими письмовими документами пожалування за заслуги і всі ці відомості зберігаються лише в переказах, що живуть в пам’яті нащадків [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 81]. Оскільки вищезазначені докази не відповідають вимогам, прийнятим у Російській імперії, але все ж таки можуть містити інформацію про право на відзнаку, то для розгляду вказаних документів у Зібранні слід ввести до складу ТДДЗ тих мусульман, із яких Сенат розраховував створити комісію, а саме: місцевого муфтія, представників із 7 знаменитих кримських родів і 4 капихалків. Мурзинські фамілії з капихалків і огланів становили 3 і 4 категорії кримських мурз за знатністю після першої – Ширін, Барин, Сіджеут, Аргин, другої – Кипчак і Яшлав [Лашков 1889, 96]. Щодо греків, про яких також йшлося в указі Сенату, то до складу вирішено ввести також 2 греків, які отримали дворянство за службу [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 81–82].

До обов’язків мусульман і греків, яких доєднали до розгляду справ щодо дворянства, належали збір всіх свідчень і всіх доказів, які б тільки могли бути представлені для розгляду Зібранню, а також разом із Зібранням ухвалення рішення щодо права на дворянство і передача цього рішення на розгляд Губернському начальнику і далі на розгляд Сенату.

У зв’язку з такою процедурою Таврійське Зібрання, враховуючи всі докази, ухвалило рішення: оскільки рід Ширінських походить від знаменитого в давнину роду і при кримських ханах користувався повагою, визнати Ширінських дворянами із сім’ями за списками і внести в 4 частину Родовідної книги. Рішення, скріплене підписами, разом з оригіналом справи було представлено на розгляд херсонському військовому губернатору, а далі на затвердження в Сенат по Герольдії [ГААРК, ф. 49, д. 6540, 82 об.].

Після цього тривалий час справа не розглядалася. Як стає зрозуміло з документів

справи, за постановою Державної Ради від 27 березня 1840 року, всі матеріали щодо дворянства мусульман були повернені з Герольдії в Зібрання для нового розгляду. У зв’язку з цим до ТДДЗ 17 січня 1847 року родоначальником фамілії Ширінських, поміщиком Феодосійського повіту осавулом Менглі-Гірей беєм Ширінським, який змінив на цьому посту померлого Алі бея Ширінського, було направлено лист-прохання про повторний розгляд справи щодо їхнього роду [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 83–84].

У своєму листі осавул Менглі-Гірей як старший роду і як наступник титулу бея на підкріплення колишніх доказів, наданих ТДДЗ, зазначив, що, окрім документів, представлених у 1820 році, ніхто із нині живих і поіменованих у сімейних списках інших документів не має, а також наголосив, що рід Ширінів користувався особливими привілеями і повагою турецьких султанів і кримських ханів, а окрім того, Ширіни були відомі своєю особливою прихильністю до російського престолу, сприяли у приєднанні Криму до Російської держави, за що, як відомо, за указом Катерини II родоначальнику їхнього роду Мамет бею призначена була пенсія 200 руб., яку отримував як він, так і наступні за ним беї [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 83.об–84]. У заяві також зазначено, що Ширіни не належали і не належать до податного стану, більшість із них і сьогодні продовжують нести або державну службу, або службу за дворянськими виборами, не були позбавлені прав у результаті суду або слідства і “підтримуючи права високих предків своїх, завжди вели і ведуть життя благородне, мають освіту, належну благородному званню” [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 84].

Повторний розгляд справи відбувався на основі статей Зводу законів Російської імперії, в яких значилося, що магометани, які проживають у Криму, визнаються дворянами з нащадками в тому випадку, коли їхні предки або вони самі стали підданими Росії, перебували на службі й отримали чини або ордени, які дають право на отримання дворянського звання, окрім купецького стану [Свод законів... 1842, ст. 75; ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 123].

Окрім цього, визнаються дворянами також ті з них, які при підкоренні Криму володіли землями і потім перебували на служ-

бі по виборах дворянства, походження від них та дворянське звання їхніх нащадків повинні бути доведені метричними свідоцтвами Магометанського Духовного Правління з часу введення у магометан метричних книг, або засновані на достовірних свідченнях родоводу за підписом очільника дворянства та найближчих родичів прохача, що вже мають дворянське звання, або документами про спадкове володіння нерухомим дворянським маєтком [Свод законів... 1842, *ст. 76*; ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 123об.].

За статтею 77 до вищевказаних доказів необхідно було додати: а) свідчення очільника і не менше 12 дворян про те, що освіта і рід занять відповідають благородному титулу; б) посвідчення “присутсвенного места” про те, що ні прохачі, ні батько, ні дід не були в подушному окладі і не були позбавлені прав дворянства силою закону [Свод законів... 1842, *ст. 77*; ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 123об.].

Для поновлення розгляду справи про дворянство Ширінських їй потрібно було поповнити необхідними відомостями від Таврійської Казенної і Карної палати та Таврійського Магометанського Духовного Правління, Земського суду та Таврійського Депутатського Зібрання. Всі подані документи можна розділити на декілька категорій.

До першої категорії можна віднести “атестати”, що видані Феодосійським земським судом та ТДДЗ про службу окремих представників роду Ширінських по виборах депутатів. Це найменша в кількісному відношенні категорія документів, яка є наявною у справі, – “атестатів” всього 4, всі вони є копіями, у зв’язку з цим хотілось би зупинитися на них більш детально.

Перший і найбільш ранній атестат, виданий 17 грудня 1831 року (тобто ще до подачі беєм Менглі-Гіреєм Ширінським прохання про повторний розгляд справи) Феодосійським нижнім земським судом Таврійської губернії. Атестат видано Сеїтші мурзі Ширінському про те, що він з 27 лютого 1830 по 31 серпня 1831 року за Указом Таврійського губернського уряду служив по виборах депутатів у Феодосійському нижньому земському суді. Звільнений за власним бажанням. Як зазначено в атестаті, Сеїтша мурза під час своєї служби

поводив себе “честно и добропорядочно, и поручаемые ему дела исправлял с усердием и деятельностью” [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 85].

Другий атестат (копія), що міститься у справі, також на ім’я Сеїтші мурзи Ширінського, виданий 9 жовтня 1844 року Феодосійським Земським судом. В атестаті вказано, що Сеїтша мурза служив у цьому суді дворянським засідателем з 18 грудня 1817 року по грудень 1819-го і звільнився за власним бажанням. Окрім характеристики, як і в попередньому атестаті, про відмінну службу в суді, в документі викладені також деякі дані особистого характеру. Зазначено, що Сеїтша мурза не був під судом і штрафом, одружений, має двох синів – Бахтишу мурзу 28 років і Джантемір мурзу 20 років, а також дочку Хадіджу-Султан 15 років. Проживає в маєтку Феодосійського повіту при селі Акчори і має 77 десятин лісу, 250 десятин сінокісної та орної землі [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 86].

Наступний, третій, атестат дещо відрізняється від попередніх. Виданий Таврійським Дворянським Депутатським Зібранням 4 червня 1849 року Джантемір мурзі Ширінському про те, що в результаті виборів дворянства Сімферопольського повіту його було обрано на три роки депутатом для нагляду за продажем гарячих напоїв. На цій посаді він прослужив із 29 січня 1845-го по 31 жовтня 1848 року, тобто до обрання і затвердження на його місце іншого депутата. Також в атестаті міститься й особиста інформація про Джантемір мурзу, а саме: вік 59 років, віросповідання магометанського, із дворян, має родовий маєток при селищі Тубе-Сарай Феодосійського повіту, сінокісні, орні землі, фруктовий сад, ліс, два водяних млини; одружений, під судом, слідством, а також у “штрафах і у відпустках” не був [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 87–87об.].

Цікавий четвертий атестат, який представляє собою копію з копії атестата на ім’я Мустафи мурзи Ширінського і міститься наприкінці справи. Оскільки справа формувалася за хронологічним принципом, то, хоча сам атестат був виданий 3 листопада 1843 року, копія була зроблена в 1870 році. В атестаті на ім’я губернського секретаря Мустафи мурзи Ширінського зазначено, що він є сином Усеїн мурзи Ши-

рінського, віком 38 років, мусульманського віросповідання, одружений, дітей не має. Мустафа вступив на службу в ТДДЗ за призначенням Губернського правління як канцелярський службовець 23 листопада 1831 року, 9 вересня 1834 року був переведений на службу у Феодосійський земський суд, у якому служив до звільнення за власним бажанням 11 жовтня 1843 року. В атестаті також дається опис його майнових статків, а саме, що батьки його мають масток у Феодосійському повіті, 5500 десятин орної, сінокісної землі, ліс, фруктовий сад, виноградник [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 165–165об.].

Копія цього атестата представлена в ТДДЗ, оформлена згідно з вимогами, але на другому аркуші-копії Феодосійське повітове поліцейське управління, яке і надіслало цю копію до ТДДЗ, зробило приписку щодо служби Мустафи мурзи Ширінського. У ній зазначено, що Мустафа мурза, як впливає з його справи в Феодосійському земському суді, призначений на посаду губернського секретаря 6 березня 1834 (у приписці зазначено 1843 рік, але як зрозуміло з атестата, читати треба 1834 рік, очевидно, помилка при написанні зроблена канцелярським службовцем. – *О.М.*), старшим губернським секретарем його призначено 23 листопада 1839 року. Щодо призначення Мустафи мурзи колезьким регістратором, то таких даних Феодосійське повітове поліцейське управління не має, оскільки, очевидно, Мустафа мурза Ширінський був представлений у колезькі регістратори Таврійським Дворянським Депутатським Зібранням під час його служби там. Копія з копії атестата із припискою Феодосійського повітового поліцейського управління була надіслана до ТДДЗ 28 листопада 1870 року [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 166–166 об.].

До другої категорії документів, яка, на відміну від атестатів, є найбільш численною, належать свідоцтва. Свідоцтва надавалися Таврійським Магометанським Духовним Правлінням (далі ТМДП) і фактично відігравали роль метрик. Але, окрім дати народження, та свідчення про законність народження також містили в собі цікаві дані щодо особи, якій видавалося це свідоцтво. У справі зберігаються як копії свідоцтв, так і оригінали – всього 17 документів.

Наприклад, одне з перших свідоцтв (копія), що наявні у справі, видане 12 березня

1848 року за зверненням до ТМДП поміщика Сефер-Гази мурзи Ширінського йому, його братам Аліші мурзі і Мемет мурзі, а також синам Батир мурзі та Ільяс мурзі. Документ наданий для представлення “у Дворянське Депутатське Зібрання на доказ їхнього дворянського походження, про те, що хоча актів народження їх за метричними книгами не існує, оскільки не існувало їх тоді між магометанами, та, згідно зі свідченнями десяти чоловік татар, вони народилися у законному шлюбі від батька титулярного радника Максюд мурзи і дружини його, перший – Сефер-Гази мурза від Айше-Султан ханім у 1795 році, а останні – від Біян-Султан ханім, а саме: Аліша мурза в 1831, Мамет мурза в 1832, сини ж Сефер-Гази мурзи Ширінського народжені від нього і дружини його Саліе-Султан ханім в один час, а саме в 1832 році (вони близнюки)” [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 88–88 об.].

Більшість свідоцтв є типовими, часто в них вказується місце проживання того чи іншого мурзи, що звертається за таким актом, також різна кількість татар підтверджує народження в законному шлюбі, ця кількість коливається від 15 до 2 осіб.

З 11 свідоцтв, що містяться у справі, виданих до 1852 року, тобто до початку повторного розгляду документів, 3 є копіями і 8 оригіналами, причому 6 із них були видані в листопаді 1849-го, писані одним почерком і при свідченні двох осіб татар, які підтверджували законність народження у шлюбі, додавалося посилання, що “свідчення приймаються доказовими на основі 2402 ст. X тому Зводу громадянських законів (вид. 1842)”. Свідоцтва підписані Таврійським муфтієм кадї-ескером Сеїт-Халілем Ефенді та секретарем ТМДП Зеленгуром [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 89–94 об.].

Деяко відрізняються 2 свідоцтва (оригінали), видані 11 серпня 1850 року за зверненням губернського секретаря Мустафи мурзи Ширінського. У першому свідоцтві зазначено, що за метричними книгами, які зберігаються в архіві Духовного Правління за селищем Кокташ, значаться такі акти: за № 7 – про народження від батька Мустафи мурзи і матері Біян-Султан ханім Ширінських сина Сулеймана – 31 січня 1844 року, за № 15 – сина Аббаса – 26 квітня 1846 року; за № 8 – сина Мансура мурзи – 28 берез-

ня 1848 року. У другому свідоцтві, також за зверненням Мустафи мурзи Ширінського, зазначено, що за метричними книгами, які зберігаються в архіві Духовного Правління за селищем Кокташ, значаться такі акти: за № 2 – про народження від батька Дервіш мурзи і матері Аріфе-Султан Ширінських сина Сеїтши мурзи – 11 лютого 1835 року, за № 6 – сина Меметши мурзи – 18 лютого 1838 року, за № 11 – сина Джеган-Гірея – 25 вересня 1842 року, за № 2 – сина Осман мурзи – 25 січня 1845 року [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 95–96 об.].

Поява свідоцтв такої форми свідчить про те, що, вже починаючи з 30-х років XIX століття, Таврійським Магометанським Духовним Правлінням велися записи в метричних книгах про народження татар, що полегшувало отримання таких актів без збору додаткових свідчень серед татар. Що стосується особи прохача губернського секретаря Мустафи мурзи Ширінського, то очевидно, що це той самий Мустафа мурза, атестат про службу якого на канцелярських посадах та на посаді губернського секретаря нами було розглянуто вище.

Після того як додаткові матеріали були зібрані, ТДДЗ взялося до повторного розгляду справи про дворянство роду Ширінських 17 жовтня 1852 року [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 104]. На засіданні було розглянуто звернення родоначальника фамілії беїв Ширінських поміщика Феодосійського повіту осавула Менглі-Гірей бея Ширінського. При розгляді цієї справи були викладені попередні висновки, прийняті ще в 1820 році, коли справу було вирішено позитивно і передано через херсонського військового губернатора на розгляд до Сенату по Герольдії. З матеріалів розгляду справи стає зрозуміло, які саме документи переглядала комісія. Після повернення справи в ТДДЗ в результаті прийнятого указу Державної Ради від 27 березня 1840 року Зібрання переглянуло документи на основі вимог, викладених в указі. Виявилось, що грамоти, які представили Ширіни турецькою і татарською мовами, були надані в Зібрання без перекладу російською мовою, тому ТДДЗ змушене було 31 травня 1847 року передати ці грамоти для перекладу в Таврійське МДП [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 106.].

У протоколі розгляду справи 17 жовтня 1852 року на доказ знатності роду викладено основний зміст всіх грамот і фірманів [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 106–110 об.; Мавріна 2009, 93–94], також основні дані родоводу Ширінських, про який згадувалося вище [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 111–115], короткі дані за сімейними списками, що надійшли ще до першого розгляду справи у 1820 році [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 115–116], перелік і зміст документів, наданих для повторного розгляду в 1852 році, а саме 3 атестатів і 10 свідоцтв [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 117–119], інформацію з оновлених сімейних списків (22 позиції) [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 119–122 об.].

При повторному розгляді справи ТДДЗ була також залучена інформація, зібрана за довідками з Казенної і Карної палат, а саме, що “прізвище мурз беїв Ширінських за ревізіями 1795, 1811, 1816 і 1835 років у записці не міститься, а також ніхто з них не був позбавлений прав дворян силою закону” [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 122 об. –123].

Таким чином, розглянувши всі матеріали, ТДДЗ визначило, що, виходячи з документів, представлених родом Ширінських у 1820 році і зібраних додатково пізніше, цей рід дійсно має всі підстави на отримання дворянського титулу. Тому ТДДЗ підтримує рішення колишньої “Комісії для розгляду магометанських і грецьких дворянських родів”, що визнала рід Ширінів як дворянський, і **вирішує**: мурз Ширінських, які є живими і заявленими за сімейними списками і метричними свідоцтвами та ті, що спадково володіють маєтками у Феодосійському повіті, **визнати** у дворянському званні й внести в належну частину родовідної книги. У протоколі також було наведено перелік 18 сімейств роду Ширінських за сімейними списками. Як ми бачимо, не всі мурзи Ширінські, які були подані раніше, потрапили до цього переліку [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 124 об. –126].

Цим рішенням процедура надання дворянського звання для роду Ширінських не закінчилася, оскільки ТДДЗ згідно з постановою Державної Ради від 13 січня 1847 року, не приводячи свого рішення до виконання, передала справу щодо дворянства Ширінських на остаточний розгляд кавказького намісника князя М.С. Воронцова і далі на розгляд Сенату по Герольдії [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 126об.].

Подальший аналіз документів справи свідчить, що вона не була завершена, ТДДЗ продовжувало збір документів. Наприклад, у справі міститься оригінал листа від 17 вересня 1855 року з Таврійської палати Карного суду на запит Зібрання від 31 березня 1855 року про те, чи був хто-небудь із роду кримських мурз Ширінських під слідством і судом [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 128–130 об.]. Також справа поповнилася 6 свідоцтвами від Таврійського Магометанського Духовного Правління про надання мурзам метричних ак-

тів від 1857, 1868, 1870 рр. [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 138–144], трьома примірниками родоводу Ширінів (один із них виконаний у кольорі) та сімейним списком роду від 24 жовтня 1869 року [ГААРК, ф. 49, д. 6540, л. 161–163, 218].

Таким чином, аналіз справи “Щодо дворянства роду Ширінських” дає можливість простежити шлях, що його повинна була пройти і проходила татарська знать для отримання дворянського титулу, і шлях цей був довготривалим і важким.

ЛІТЕРАТУРА

- ГААРК, ф. 49. Таврическое Губернское Дворянское Депутатское Собрание, оп. 1, д. 6540. 246 л. О дворянстве рода Ширинских.
- Думин С.В. Татарские князья в Российской империи // **Дворянские роды Российской империи**. Т. 3. Князья. Москва, 1996.
- Епикеев С. Очерк истории татарского дворянства // **Татарские роды**. – <http://ufagen.ru/node/5575>
- Лашков Ф.Ф. Архивные данные о бейлыках в Крымском ханстве // **Труды VI Археологического съезда в Одессе** (1884). Т. IV. Одесса, 1889.
- Лашков Ф.Ф. Сборник документов по истории крымско-татарского землевладения // **ИТУАК**. №23. Симферополь, 1895.
- Мавріна О.С. До питання про походження роду Ширінів та його ролі в Кримському ханаті (за матеріалами ДААРК) // **Східний світ**, 2009, № 4.
- Мавріна О.С. Ширіни в ранній історії Кримського ханату (карачі-беї Мамак і Емінек) // **Сходознавство**, 2009а, № 47.
- Полное собрание законов Российской Империи. Собрание первое**. Т. 22. N 15936; N 16187. Санкт-Петербург, 1830.
- Свод законов Российской империи**. Т. 9. Санкт-Петербург, 1842.